

ISSN 2524-2369 (Print)
ISSN 2524-2377 (Online)

ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА
LITERARY

УДК 821.161.3-1.09(045)
<https://doi.org/10.29235/2524-2369-2021-66-4-468-477>

Паступіў у рэдакцыю 03.08.2021
Received 03.08.2021

У. А. Навумовіч

Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт, Мінск, Беларусь

**МАКСІМ БАГДАНОВІЧ – ЗОРКА БЕЛАРУСКОЙ ПАЭЗІІ
(ДА 130-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ПАЭТА)**

Анотацыя. Исследуется, как Максим Богданович, который родился в Минске, воспитывался в городах Нижний Новгород и Ярославль в тесном семейном окружении великого русского писателя Максима Горького, почувствовал, что он поэт именно белорусский (сборник поэзии «Венок», Вильня, 1913), называл Беларусь «Маці-Краіна». Благодаря своему поэтическому дару через самобытность, самосознание, самоопределение и самоутверждение в поэзии, истории литературы заявил о себе как о гении белорусской поэзии. Максим Богданович утверждал, что белорусская литература «не монстр, не раритет, не уникам», а развитое в жанрово-стилистическом отношении выдающееся творчество белорусского народа. Он подчеркивал, что белорусскую литературу с полным правом можно поставить в один ряд с другими литературами народов мира. Поэт также проявил себя как критик, переводчик, ввёл в белорусскую поэзию разнообразие жанров и стилей. Имя Максима Богдановича стоит в одном ряду с именами Янки Купалы и Якуба Коласа. Это три звезды первой величины в истории белорусской литературы.

Ключевые слова: Максим Богданович, поэзия, жанры, литература, литературная критика, перевод, талант, самобытность, самосознание, самоопределение, самоутверждение

Для цитирования: Навумовіч, В. А. Максім Багдановіч – зорка беларускай паэзіі (Да 130-годдзя з дня нараджэння паэта) / В. А. Навумовіч // Вес. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – 2021. – Т. 66, № 4. – С. 468–477. <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2021-66-4-468-477>

Vladimir A. Naumovich

Minsk State Linguistic University, Minsk, Belarus

**MAKSIM BOGDANOVICH IS A STAR OF BELARUSIAN POETRY
(TO THE 130TH ANNIVERSARY OF THE POET'S BIRTH)**

Abstract. It is investigated how a poet who was born in Minsk, was brought up in the cities of Nizhny Novgorod and Yaroslavl in the close family environment of the great Russian writer Maxim Gorky, felt that he was a Belarusian poet (collection of poetry “Wreath”, Vilnia, 1913), called Belarus “Matzi-Kraina”. Thanks to his poetic gift, through originality, self-awareness, self-determination and self-affirmation in poetry, the history of literature declared himself as a genius of Belarusian poetry. Maksim Bogdanovich argued that Belarusian literature “is not a monster, not a rarity, not a unique one”, but the outstanding work of the Belarusian people developed in genre and stylistic terms, it can rightfully be put on a par with other literatures of the peoples of the world. The poet also showed himself as a critic, translator, introduced a variety of genres and styles into Belarusian poetry. The name of Maxim Bogdanovich is on a par with the names of Yanka Kupala and Yakub Kolas. These are three stars of the first magnitude in the history of the Belarusian red writing.

Keywords: Maxim Bogdanovich, poetry, genres, literature, literary criticism, translation, talent, originality, self-awareness, self-determination, self-affirmation

For citation: Naumovich V. A. Maksim Bogdanovich is a star of Belarusian poetry (To the 130th anniversary of the poet's birth). *Vestsi Natsyyanal'nai akademii navuk Belarusi. Seryia humanitarnykh navuk = Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus. Humanitarian Series*, 2021, vol. 66, no. 4, pp. 468–477 (in Belarusian). <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2021-66-4-468-477>

Уводзіны. Літаратура на працягу развіцця чалавецтва арганізуе нацыянальнае жыццё, аб'ядноўвае нацыянальную культуру, стымулюе нацыянальную псіхалогію, дапамагае выпрацоўваць самасвядомасць народа. Яна з'яўляецца адной з першакрыніц утварэння, існавання, самаруху і самаразвіцця мовы.

Літаратура дапамагае развіццю самапазнання, самавыяўлення, самавызначэння і самасцвярджэння народа. Можна сказаць, што літаратура – гэта народная трыбуна. Ды і сапраўды, іншай трыбуны, апроч, бадай, літаратуры, у народа не было і не магло быць. Што датычыцца, напрыклад, беларускага народа, то для яго літаратура з'яўлялася галоўным арганізуючым пачаткам, асяродкам болю і трывог, надзей і спадзяванняў, крыніцай духоўнага самавызначэння нацыі, асноўным кірункам фарміравання нацыянальнай самасвядомасці, паказчыкам нацыянальна-культурнага сталення.

Асноўная частка. Нацыянальная ідэя – альфа і амега развіцця беларускай літаратуры. Такой яна была ў Максіма Багдановіча, які сэрцам і душой яшчэ ў зусім раннім узросце адчуў і зразумеў, што ён – паэт беларускага народа, што лёсавызначальнай і пуцыводнай зоркай для яго з'яўляецца толькі родная і дарагая, бясконца любая Беларусь, дзеля якой ён жыў, ахвяраваў сабой, якой аддаў свой шчыры і глыбокі талент.

Пісьменнасць на Беларусь прыйшла разам з хрысціянскай верай у XX стагоддзі. У сваёй асноўнай канцэпцыі развіцця беларускай літаратуры неабходна зыходзіць з таго асноўнага тэзіса, што на працягу стагоддзяў беларуская літаратура дала свету больш, чым свет ведае пра яе. З самага пачатку літаратура беларускага народа развівалася як літаратура агульначалавечых каштоўнасцей, выступаючы за найглыбейшае выяўленне чалавечага ў чалавеку пры поўным рэалізме (Ф. Дастаеўскі), імкнучыся заўсёды быць, па словах Л. М. Талстога, ”мікраскопам у душу”.

У пошуках маральных асноў беларуская літаратура, як і расійская, не мела, па словах В. Р. Бялінскага, сваіх Сярэдніх вякоў. Літаратура Беларусі праходзіла свой паскораны шлях развіцця ў XIX – пачатку XX ст. не толькі ў авалоданні новымі жанрава-стыльовымі выяўленчымі мажлівасцямі, але і хутка выпрацоўвала разнастайныя тэндэнцыі, прыёмы і спосабы. Нягледзячы на тое, што ў аснове сваёй беларуская літаратура заставалася рэалістычнай, у ёй шырока ўкараняліся лірычныя, рамантычныя, фантастычныя, натуралістычныя і іншыя дамінанты стылю.

Многія жанрава-стыльовыя тэндэнцыі мастацкага адлюстравання прыходзілася асвойваць, што называецца, “з ліста”, на чыставік. Беларуская літаратура развівалася з вусных апавяданняў, народных жартаў, легендаў і казак былых пакаленняў, аповесцей. Наша літаратура жылася сакамі вусна-паэтычнай творчасці народа, ніколі не парывала сувязі з фальклорам, што складала і складае яе магутны пласт і станаваю аснову. У народзе гэтыя творы часам і жылі, захоўваючыся, становячыся фальклорам, будучы неаддзельнымі ад вусна-паэтычнай творчасці народа. Уявім сабе, як у далёкія часы прыходу хрысціянства на нашы землі, па дарогах Беларусі цягнуліся цэлыя вазы рэлігійных кніг, а ў манастырах Полацка і Навагрудка, Турава і Верхнядзвінска беларускія чарняцы-мніхі перапісвалі старабеларускія тэксты, старанна слібізуючы “Біблію”, казанні, апокрыфы, малітвы, екенні, харальныя спевы. Калі яны перапісвалі тыя кнігі (як у вершы М. Багдановіча “Слуцкія ткачыкі” – “І тчэ, забыўшыся, рука, // Заміж персідскага ўзору, // Цвяток радзімы васілька”), то перайначвалі той тэкст на свой лад – дапускалі “памылкі”, уводзячы ў тэксты жывыя беларускія словы. Так паступова з'яўлялася нацыянальная пісьменнасць.

У гісторыі сусветнай літаратуры наўрад ці знойдзецца яшчэ адзін такі прыклад, калі пісьменнік становіцца народным па духу, па сутнасці сваёй не толькі таму, што з'яўляецца выразнікам народнай свядомасці, але найбольш таму, што адчуў “голас продкаў”, “покліч крыві”, на генным узроўні якога праявіліся любоў, павага і вернасць роднаму дому, якія склалі аснову і характар творчасці.

“Панеже от прирождения звери, ходящие в пустыне, знают ямы своя, рыбы, плавающие по морю и в реках, чувят виры своя; пчелы и тым падобныя боронят ульев своих – тако же и люди, где зародилися и ускармлиены суть по Бозе, к тому месту великую ласку имають”, – пісаў Ф. Скарына ў прадмове да кнігі “Юдзіф”.

Максім Багдановіч нарадзіўся ў Мінску, а рос і гадаваўся ўдалечыні ад родных мясцін – у Яраслаўлі, Ніжнім Ноўгарадзе. Вучыўся ў Дзямідаўскім юрыдычным ліцэі ў Ніжнім Ноўга-

радзе, хаця жадаў і меў усе сілы, духоўныя і фізічныя, для прадаўжэння вучобы ў Пецяярбургу, ва ўніверсітэце пад кіраўніцтвам прафесара Шахматава, які па рэкамендацыі рэдакцыі народнай газеты “Наша ніва” хацеў займаць у якасці вучня такога апантанага юнака. У Ніжнім Ноўгарадзе сям’я Багдановічаў жыла пад адным дахам з сям’ёй вялікага рускага пісьменніка Максіма Горкага. Бацька будучага паэта – Адам Ягоравіч – выдатны вучоны-этнограф, пасля смерці жонкі другі раз жаніўся на Аляксандры Валжыной, роднай сястры Кацярыны Паўлаўны Валжыной, жонкі Максіма Горкага. У пакоі Максіма Багдановіча на сцяне вісела рэпрадукцыя карціны “Сіксцінская мадонна” Рафаэля дэ Санці, падораная Максімам Горкім. Ці не гэта стала штуршком для напісання цыкла вершаў Максіма Багдановіча “Мадонны”? “Беларускі Гамэр” – так называў бацька паэта свайго сына Максіма. Такім ён і застаўся ў гісторыі беларускай літаратуры – летапісцам часу і народа, паэтычны геній якога, аднак, бачыў далёка і глыбока, прарочачы незгасальны шлях сваёй краіне: “Беларусь, твой народ дачакаецца // Залацістага яснага дня, // Паглядзі, як усход разгараецца, // Сколькі красак заветных агня”.

Максім Багдановіч уваходзіць у пантэон самых слыхных і вялікіх паэтаў свету. Гэта сапраўдны эрудыт, выдатны майстар верша. Ён – гонар і слава Беларусі. Што зрабіла яго такім? Ён быў паэтам у душы, глыбокім мысліцелем, інтэлектуалам, чалавекам, “адзначаным геніяльнасцю” (Я. Пушча), носьбітам яркай, выразнай ідэі нацыяналістычнага ўзвышэння. Жыў самотна, але не быў адзінокім. Гадаваўся ў цікавым, высокакультурным асяроддзі, мала бываў на Беларусі, але стаў вялікім самабытным паэтам беларускага народа. Мала хто меў спадзяванне, што паэт назаўсёды звяжа свой лёс з Беларуссю:

У краіне светлай, дзе я ўміраю,
У белым доме ля сінняй бухты,
Я не самотны, я кнігу маю
З друкарні пана Марціна Кухты.

(“У краіне светлай, дзе я ўміраю...”) [1, с. 278].

Гэтыя словы М. Багдановіч напісаў пра свой адзіны прыжыццёвы зборнік паэзіі “Вянок”, якому наканавана было стаць беларускай класікай. Жыццё беларускага народа трывала ўвайшло ў асабістае жыццё творцы, назаўсёды запаліўшы зорку паэта на небасхіле роднага краю, зорку, якая стала незгасальнай, зорку, якая дала незвычайны зорны пасеў М. Багдановіча ў беларускай паэзіі.

Паэта фарміруе час, асяроддзе, ягонае атачэнне, абставіны жыцця, а сілкуюць яго творчасць значныя ідэі Бацькаўшчыны і народа, да якога ён належыць. Вось менавіта ўсё гэта і зрабіла М. Багдановіча зоркай беларускай паэзіі.

М. Багдановіч, які нарадзіўся ў канцы XIX ст., пачаў пісаць амаль адначасна з Янкам Купалам і Якубам Коласам, тварыў поруч з М. Гарэцкім, А. Гаруном, С. Палуянам, Цёткай (А. Пашкевіч), з братамі Антонам і Іванам Луцкевічамі, В. Ластоўскім, назаўсёды звязавшы свой лёс з “нашаніўскай парой” у беларускім нацыянальна-культурным адраджэнні. Вялікая ідэя будаўніцтва нацыянальнага дому і зрабіла М. Багдановіча паэтам. Сілу мастака паэт бачыў у служэнні свайму народу.

Сваю творчасць М. Багдановіч бачыў толькі ў кантэксце лепшых здабыткаў паэзіі народаў свету, набліжаючы беларускі верш да класічных твораў сусветнай паэзіі, чужое робячы здабыткам свайго народа, сваё – нацыянальны дух – выводзячы ў свет. М. Багдановіч уваходзіў у паэзію менавіта як пясняр беларускага краю, са “Згукамі Бацькаўшчыны”, як паэт горада і вёскі, красы прыроды, высокага і светлага каханья, абуджанага ад дрымоты, стагоддзямі забытага краю і народа. Пра гэта распавядае «Санет “Паміж пясцоў Егіпецкай зямлі...”» М. Багдановіча:

Паміж пясцоў Егіпецкай зямлі,
Над хвалямі сінеючага Ніла,
Ўжо колькі тысяч год стаіць магіла:
Ў гаршку насення жменю там знайшлі.
Хоць зернейкі засохшымі былі,
Усе ж такі жыццёвая іх сіла
Збудзілася і буйна ўскаласіла
Парой вясенняй збожжа на раллі.

Вось сімвал твой, забыты краю родны!
Зварушаны нарэшце дух народны,
Я верую, бясплодна не засне,
А ўперад рынецца, маўляў крыніца,
Каторая магутна, гучна мкне,
Здалейшы з глебы на прастор прабіцца.

(«Санет “Паміж пяскаў Егіпецкай зямлі...”») [1, с. 119].

Усе, хто ведаў паэта, не праміналі кожны раз падкрэсліць, што гэта быў вельмі прыгожы юнак, высокі, з каштанавымі валасамі, якія хваліста пераліваліся, з карымі вачыма, адухоўленым тварам.

Лёс быў неміласэрны да яго, зрэшты, як і да яго любай старонкі, дзеля якой, адзінай, ён, самотны геній, жыў, тварыў, пра якую не пераставаў думаць, пра якую марыў у доўгія часы расстання.

Нарадзіўся паэт у Мінску, а памёр удалечыні ад Радзімы – у прапаленай сонцам Ялце, пахаваны ў цвёрдым жорсткім доле паўднёвага краю – “у краіне светлай”, “ля сінняй бухты” Чорнага мора.

У сваім родным Мінску пабыў двойчы, без малога ўсяго па паўгода, каб навечна прапісацца ў родных мясцінах як аднаму з галоўных, першых сярод асабліва зацікаўленых, апантаных доўгідаў нацыянальнага дому.

Пісаў М. Багдановіч пра родны край і яго людзей, пра красу душы чалавека, тварыў ён з думай і марай пра лепшую долю Беларусі ў свеце.

Мову сваю родную, беларускую, ён вывучаў удалечыні ад дому, на чужыне, а валодаў ёю дасканала, як валодаюць тутэйшыя людзі, нёс у сэрцы па жыцці. Бацька паэта, Адам Ягоравіч, лічыў захапленне сына “беларускай ідэяй” марным і бесперспектыўным. Як, зрэшты, і іншыя блізкія і знаёмыя па Яраслаўлі і Ніжнім Ноўгарадзе, што мала верылі ў “фантом” самога існавання Беларусі і Максімавага захаплення ідэяй адраджэння Бацькаўшчыны. Адданасць юнака роднай зямлі, дзе “нарадзіўся і ўскормлены суць па Бозе”, яго атачэнне прымала за блюзнерства і несуразіцу, за юнацкае дзівацтва. Ды так, што калі юнак выявіў асабістыя сімпатыі да стрыечнай сястры, для якой ён пераклаў на рускую мову свае вершы і склаў уласнаручны зборнік “Зеленя”, родныя загаварылі аб тым, што трэба зрабіць усё магчымае, “каб не развілося захапленне Максіма Ньютаю”, якой яны жадаюць “лепшых кавалераў”. Аднак Максім Багдановіч зрабіў у паэзіі, прозе, крытыцы, перакладах столькі, што застаўся ў гісторыі беларускай літаратуры навечна, хоць пражыў усяго толькі дваццаць пяць гадоў.

Вобразы беларускіх мадоннаў не пераставалі хваляваць уражлівае ўяўленне юнага паэта.

Зерне, калі падае на неўрадлівую зямлю, застаецца адно, але, паміраючы, яно дае новыя ўсходы. Так гаворыцца ў Евангеллі. Творчасць М. Багдановіча на жыватворнай ніве беларускай паэзіі дала багатыя ўсходы. Паэта не стала, а пакінутыя ім цудоўныя ўзоры высокай паэзіі працягваюць захапляць усё новыя пакаленні чытачоў.

Ведаў паэт, што дні яго злічаныя, бо здароўе з васьмнаццаці гадоў падточана хваробай, а жыў з вялікай верай ды ў спадзяванні на новы ясны дзень і лепшую долю народа, хоць навокал было так мала добрага.

Моцна кахаў, але каханне ягонае так і засталася няздзейсненым. Яму не давялося хоць крыху прайсці па жыцці з любімай і дарагой яму дзяўчынай, бо ён нават не мог дазволіць сабе даць хоць якое спадзяванне на шчасце той, якую хацеў бы бачыць поруч (“Чым болі сходзіць дзён, начэй, // Тым імя мілае вышэй”).

Жыццё не песціла яго – вайна, голад, хваробы, ростані, але – “маладыя гады – маладыя жаданні”. Пад пяром ніжагародскага, а пазней яраслаўскага гімназіста злучыліся ў адзінае цэлае зоркі на небе і людзі на зямлі, уваскрасала і свяціла нязгаснае палкае каханне:

Калі заблішчыць гэта зорка,
Самая цудоўная, самая далёкая,
Скажыце ёй, што ёй належыць
Маё каханне,
О, апошнія з чалавечага роду.
(“Зорка Венера”) [1, с. 56].

Такі эпіграф з верша французскага паэта, першага Нобелеўскага лаўрэата ў галіне літаратуры, Сюлі Прудона ўзяў М. Багдановіч да верша “Раманс” пра зорку Венеру – ранішняе і вячэрняе

зіхаценне, пра каханне і ў ростані, і ў святы, і ў будзённы дзень, каханне, якое асвятляе нашы шляхі: “Каб хоць на міг уваскрэсла каханне, // Глянць іншы раз на яе”.

“Загадка Багдановіча” – так назваў сваю кнігу-эсэ пра паэта таленавіты літаратар беларускай мастацкай творчасці і таксама адзін сярод нямногіх сапраўдных дойдзідаў нашага нацыянальнага дому празаік М. Стральцоў.

Максім Багдановіч быў загадкай, як і ўсякі сапраўдны талент, загадкай, якую прыйдзецца разгадваць новым пакаленням яшчэ доўга.

Паэт запамінаецца найперш радкамі сваіх вершаў. Услухайцеся ў стройную плынь слова, у незвычайную мелодыку ягоных вершаў, каб зноў і зноў адчуць “пульс” яго паэтычнага дару: “Цёплы вечар, ціхі вечар, свежы стог, // Улажылі спаць мяне вы на зямлі...”; “Блішчыць у небе зор пасеў. // У полі – рунь, у небе – рунь...”; “Добры вечар, Зара-Зараніца! // Ўжо імгла над зямлёю лажыцца...”; “Плакала лета, зямлю пакідаючы; // Ціха ліліся слязінкі на поле...”; “Шпарка коні імчацца ў полі, сумна бомбы гудуць над дугой”; “Здароў, скрыпучы, мяккі снег! // Мяцель не вее, сціхнуў вецер, // І волен лёгкіх санак бег...”; “Ад родных ніў, ад роднай хаты...”; “Паміж пяскоў Егіпецкай зямлі...”; “Не кувай ты, шэрая зязюля...”; “Маладыя гады, маладыя жаданні!”; “Народ, Беларускі Народ!.. // Цябе не пушчалі з ярма // І душу тваю абакралі, – // У ёй нават мовы няма. // Збудзіўшыся ад грознай бяды... // ...Пачуйце жа гэта, пачуйце, // Хто ўмее з вас сэрцам чуваць!”.

“Як слова наша адзавецца...” у душах, у сэрцах людскіх? А ў народзе? У свеце? Пачуйце, людцы добрыя, голас “бескрыдлатага”, з падрэзанымі жыццём крыламі, але акрыленага народа і ідэяй вялікага і любімага песняра свайго, божую душу, зразумейце яго і запамятайце. Ён хацеў паяднаць вас усіх, зрабіць вялікім народам у свеце, які імчыць на шпаркім кані, імчыць удалячынь, баронячыся з Захаду і з Усходу, гатовы “ўмерці” за край, за “маці родную”, “Маці-Краіну”, якую ён просіць прыняць як сына, каб сцішыць “гэтакі боль”. “Бійце ў сэрцы іх – бійце мячамі, // Не давайце чужынцамі быць ! // Хай пачуюць, як сэрца начамі // Аб радзімай старонцы баліць...”. Паэт спавядаецца:

Маці родная, Маці-Краіна!
Не ўсцішыцца гэтакі боль...
Ты прабач. Ты прымі свайго сына,
За Цябе яму ўмерці дазволь!..
(“Пагоня”) [1, с. 272].

Беларускую літаратуру і культуру Максім Багдановіч бачыў не іначай, як у кантэксце сусветнай культуры. Беларускае слова ўзнімаў да ўзроўню класічных твораў. Так з’явіліся наступныя цыклы вершаў: “У зачарованым царстве”, “Старая Беларусь”, “Места”, “Думы”, “Згукі Бацькаўшчыны”, “Вольныя думы”, “Старая спадчына”, “Мадонны”, “Каханне і смерць” і інш. Перакладчык, крытык, паэт, публіцыст, гісторык роднай літаратуры, ён стаў яе класікам пры жыцці.

Зімой 1917 г. паэт паехаў у Ялту лячыцца. Там 25 мая 1917 г. памёр, там жа і пахаваны. Перашае алегарычнае апавяданне “Музыка” з’явілася ў “Нашай Ніве” ў 1907 г., адзіны прыжыццёвы зборнік вершаў пад назвай “Вянок” апублікаваны ў Вільні ў 1913 г.

Паэтычны космас “Вянка” – гарманічны, цэласны свет чалавека і прыроды, чалавека і красы, адухоўленасці, чалавека і Сусвету. Творы М. Багдановіча вырасталі на рэальным грунце, многія з іх мелі выразна аўтабіяграфічны характар.

Кніга лірыкі “Вянок” успрымаецца як адзінае цэлае, у ім пагружэнне ў жыццё адбываецца па своеасаблівых цэнтрабежных кірунках: адзін з іх – рэаліі беларускага жыцця, Беларусь, яе побыт, прырода, міфатворчасць, а другі – мастацтва, адлюстраванне жыцця ў мастацкім творы нібы ў зачараваным люстэрку, у якім праламляліся рэмінісцэнцыі не толькі з беларускага фальклору, з расійскай літаратуры, але і з літаратуры славянскага свету, з сусветнай класікі. Чалавек – прырода – Вечнасць – матывы цыкла “У зачараваным царстве”, гісторыя і бесмяротнасць – тэмы “Старой Беларусі”, Радзіма і смерць – у “Думах”, горад і Вялікі свет – у цыкле “Места”, мастацтва – жыццё творцы, сэнс жыцця – у “Вольных думах”, “Старой спадчыне”. У творах паэт імкнецца разгадаць таямніцу жыцця чалавека на зямлі.

Паэта хвалююць усёабдымныя філасофскія праблемы добра і зла, сэнсу жыцця, пошукаў ісціны, гармоніі, красы і праўды.

У лірычным зборніку паэзіі “Вянок” найбольш ярка выявіліся патрыятычныя пачуцці паэта. Якім жа паўстае “Зачараванае царства” – родны край – у паэзіі мастака слова? Тут згадваюцца родныя песні продкаў у адпаведнасці з думамі паэта аб долі роднага краю. Гэта лірычны пейзажны верш “А дзе ж такая крынічанька, што голуб купаўся”, верш-трызненне аб родным краі “Сэрца ные, сэрца кроіцца ад болю”, дзе выяўлены самотныя настроі народных песень аб векавечнай бядзе і няласкавай долі людской. Лепшы твор аб роднай Беларусі – верш “Краю мой родны! Як выкляты Богам...”, у якім паэт задумваецца над гісторыяй краіны, доля якой нібы смялася, нібы вечны праклён ляжаў на гаротным лёсе людзей.

У нізцы вершаў “Старая Беларусь” праявілася жаданне абудзіць у сэрцы і душах матывы “васільковай” Беларусі, якую не забыць, якой не пазбыцца ні ў блізкім, ні ў далёкім выгнанні, ні ў паходзе, ні за морам, ні за гарамі.

У раздзеле “Места” паэт упершыню ў беларускай паэзіі ўзняў тэму горада. Азіраючыся назад, у сярэдневяковую Беларусь, ён бачыў новы горад, напоўнены прамыслоўцамі, рамеснікамі, кніжнікамі, крамамі, агнямі ліхтароў, горад, слаўны сваімі векавымі дэмакратычнымі традыцыямі, вольны, незалежны, працавіты, горад, які надзелены магдэбургскім правам, са сваім укладам, адметнымі спосабамі самарэгуляцыі і самаўдасканалення.

Несумненна, найбольш глыбокае праяўленне ў “Вянку” знайшла тэма роднай прыроды. Максім Багдановіч – паэт-пейзажыст, тонкі, акварэльны, улюбёны ў свой край. Малюнкi і фарбы змяняюцца ў залежнасці ад настрою паэта: ці былі гэта поле, лес, бор, ці майскія кветкі, ці зімовая дарога, ці вечар, надвечорак – любімая пара дня ў паэта. Гэта наступныя вершы: “Па над белым пухам вішняў”, “Цёплы вечар, ціхі вечар, свежы стог...”, “Зімой” і інш. Паэт зліваецца з прыродай душой, умее чуць, як расце трава ў цішы, бачыць, як дрыжаць “ад ветру зоркі” ў небе, пяс “Гімн вясне” і сонцу, бачыць, як звяніць “дрыжачымі крыламі” ў сонечным цаліку “сінякрылы матылёк”, чуе музыку прыроды – “музыку сэрца”.

“Вобразы прыроды, – пісаў А. Лойка, – былі для Багдановіча сімвалам вечнасці чалавека на зямлі, магутнасці народа, сімвалам немінуючага адраджэння краю” [2], абнаўлення яго гістарычнага жыцця, прыходу лепшага будучага:

Зразаюць галіны таполі адну за адной...
Без скаргі яны на зямлю чарадою лажацца,
Бо смерць іх патрэбна, каб дзерава новай вясной
Магло бы хутчэй развівацца.
(“Зразаюць галіны таполі адну за адной...”) [1, с. 92].

Думкамі аб “новай вясне”, патрабаваннямі актыўнага грамадзянскага існавання, скіраванага на самааддачу, на беззапаветнае служэнне ў імя Бацькаўшчыны, беларускай ідэі, высокай творчасці напоўнены зборнік паэта. Гэта вершы аб маральна-этычным самаўдасканаленні асобы, аб высокім прызначэнні мастака і мастацтва, аб спецыфіцы мастацкай творчасці, народнасці, каранях, аб высокай ролі паэта ў абуджэнні свядомасці народа і кансалідацыі яго духоўных сіл (“Зразаюць галіны таполі адну за адной...”, “Рушымся, брацця, хутчэй...”, “Песняру” (“Ведай, брат малады, што ў грудзях у людзей”), “Дзе вы, лясоў, палёў цвяты?...”, “Калі ракавіну цёмную жамчужніцы...” і інш.).

Надзвычай запамінальны цыкл вершаў “Каханне і смерць”. Каханне – высокае самакаштоўнае пачуццё. Яно даецца чалавеку, каб той адчуў жыватворны прыліў новых сіл, энергіі, каб усвядоміў сваё прызначэнне на зямлі, усвядоміў неабходнасць не толькі прыйсці ў гэты свет, зведаць і адчуць цягу да каханага чалавека, але і змог, здолеў зразумець, што дзякуючы каханню, цаною нават свайго ўласнага жыцця можна пайсці ў бессмяротнасць – даць жыццё іншай істоце, такім чынам перамагчы смерць і жыць, узвысіцца над светам, падняцца да Сусвету. Кахаць і быць каханым – абавязак чалавека на зямлі. “Толькі закаханы мае права на званне чалавека”, – пісаў выдатны паэт А. Блок. Закаханасць – натуральны стан чалавека. Але пакахаць – гэта і крыху памерці, як кажуць філосафы. Каханне ўзвышае, дае крылы, але яно і прымушае нібыта раства-

рыцца ў іншай асобе, патрабуе нават самазнішчэння, самаадмаўлення, самаахвярнасці. Паэт апявае подзвіг жанчыны, якая “ў мучэннях памірае, каб жыццё дзіцёнку даць”, як у вершах “З энкам дзіцё ты раджаеш...”, “Без сіл, уся ў пату, як белы снег, блядна...”, “Пасля радзін ты ўсё штодня марнееш...”.

Паэзія М. Багдановіча – узнёслая, глыбока філасофская, трагедыйна, паэзія болю і тутгі, расчаравання, пакут духоўных і фізічных. Сам паэт цяжка хварэў на сухоты, яго жыццёвыя сілы згасалі, хоць ён і не паддаваўся смутку, жалю, але невядомасць таго, колькі яшчэ яму адлічыць дзён і начэй “шэрая зязюля”, прымушала думаць аб хуткаплыннасці жыццёвага кругабегу, калі паэт пытаўся ў птушкі-вяшчункі: “...Скажаш, што я жыці буду, // Але лепш не гавары. // Бо не тое сведчыць маё сэрца, // Грудзі хворыя мае...”.

Жыццёвым сімвалам, па вобразным выказванні А. Лойкі, сімвалам паэзіі стане для Максіма Багдановіча лебедзь – срэбракрылы птах з ягонаю лебядзінай песняй і неўміручай прагай узяцца ў неба, адкуль ён рынецца “ў бой з жыццём” [2].

Такім “боем з жыццём” быў і застаецца жыццёвы і творчы подзвіг паэта-патрыёта роднай зямлі, таленавітага, акрыленага высокім духам ідэі нацыянальнага ўзнясення. М. Багдановіч пастаянна шукаў прыгажосць у жыцці.

Прырода эстэтычнай каштоўнасці вершаў паэта: у заземленасці і ва ўзвышэнні, у палеміцы з рэалістычна-канкрэтнай паэзіяй, бытавым апісаннем і абагульненнямі ўзлёту чалавечага духу, з рэальнымі адчуваннямі, у космасе ўласнага паэтавага светастварэння [3].

“Страцім-Лебедзь” – так называецца паэтычная апрацоўка апакрыфічнай легенды. Паводле старажытнай легенды, Страцім-Лебедзь сам вырашыў уратавацца ад патопа, узяўся над Ноевым каўчэгам, бараніўся, але загінуў, даўшы жыццё іншым птахам, да канца ўтрымліваючы на сваіх магутных крылах сабратаў. М. Багдановіч стварыў дзве паэмы: “Максім і Магдалена” – аб няроўным каханні вясковага юнака да дачкі старога ваяводы, “Мушка-зелянушка і камарык насаты-тварык” – зноў жа пра каханне... “мушкі да камарыка”, якое завяршылася трагічна з-за нядбальства і няўмельства мушкі, што каштавала камарыку жыцця. Скрозь усмешку прабіваўся напамінак пра нашу сялянскую беларускую блізарукасць і даверлівасць, пра звычайныя чалавечыя слабасці.

Верш “Мяжы” быў надрукаваны ў газеце “Наша Ніва”. Кажуць, лепш добры мір у дрэнных межах, чым вайна ў добрых межах. Амаль усе войны пачыналіся з-за тэрытарыяльных прэтэнзій. У той год, якім пазначаны верш, пачалася Першая сусветная вайна, у якую былі ўцягнуты шматлікія народы і краіны свету. М. Багдановіч нічога не гаворыць пра войны, але ён звяртае ўвагу на падзеленасць свету, на тыя межы, якія аддзяляюць народы краіны. А якое жыццё ў такіх межах? Верш даволі вялікі, разгорнуты, аналітычнага характару. Спакваля паэт сведчыць аб той раз’яднанасці, якая пануе ў свеце на “абшарах зямлі”. Межы – розныя. Канаўкі, шнуры, “стопудовыя гранічныя каменні”, калючы строй “штыкоў”, рэйкі чыгунак, “платы, мяжы”:

Нязмерны вольныя прасторы
Святой зямлі, – а чалавек
Мяжы, ірвы, тыны рабіў за векамі век,
Хаваўся ў іх, як ліс у норы.
 (“Мяжы”) [1, с. 232].

Гэта несамавітае жыццё працаўнікоў, адгароджаных ад свету межамі: “Пабач, што робіцца за гэтымі платамі”. Паэт, патрыёт і гуманіст, сцвярджае, што для чалавека, які “стварыў” усе багацці “на зямлі”, не павінна быць межаў, бо скрозь відна праца рук ягоных, радуе вока і цешыць душу плён людскога шчыравання на зямліцы: “Глядзі: па ўсёй зямлі святой // Шырокай хваляй залатой // Без краю блішча збожжа мора, // Цвітуць лугі, шумяць лясы...”. Зямля належыць усім, на ёй толькі цешыцца, любавацца, бо “так многа ёсць паўсюль багацця і красы”. Усе людскія беды – у адасобленасці, няўменні альбо нежаданні знішчыць тое, што падзяляе, а не шукаць, што аб’ядноўвае, змаганні з нястачай, бядой, нішчымніцай у адзіночку. Верш набывае агульначалавечае гучанне, бо такая ізаляванасць можа абярнуцца страшэннай бядой. Не толькі “на гасударстваў рубяжы” падзелены свет, душы людскія скалечаны адчужэннем і адасобленасцю, што цягне

за сабою выраджэнне асобы. А жыццё ж такое кароткае, імгненнае, колькі б не было адпушчана “дзён, начэй”. Дык трэба яго пражыць з разуменнем хуткаплыннасці часу, як сказана ў вершы “Жывеш не вечна, чалавек...”. На адным старадаўнім-старадаўнім гадзінніку нейкі мудрэц напісаў на цыферблаце: “Цяпер намнога больш, чым ты думаеш”. Як цудоўна сказана! М. Багдановіч бярэ для верша эпіграф з твора В. Гюго: “Праходзіць, не пакідаючы нават свайго ценю на сцяне”. Выдатна адзначана! Што праходзіць? Жыццё, сам чалавек праходзіць, дзень, сонца, змрок, вачарніца? Усё. Таму варта пражыць такім чынам, каб штохвіліннае жыццё кожнага было напоўнена сэнсам і зместам, каб спрасаваны Сусвет і Чалавек адчулі адзінства, улавілі той момант, у які ўкладваецца не дзень, год, а век. Паэт адзначае:

Жывеш не вечна, чалавек,
 Перажыві ж у момант век!
 Жыві і цэльнасці шукай –
 Аб шыраце духоўнай дбай!
 (“Жывеш не вечна, чалавек...”) [1, с. 102].

Аўтар падказвае, якім павінен быць той “момант”, чым напоўнены, што можа і пахваляваць асобу, што неабходна зрабіць, каб пакінуць “свой след” на зямлі, каб не дарма праіснаваць, а ўспрымаць рэчаіснасць і з трывогай – “разгонам”, і з перапоўненымі “цераз край душы” светлымі парываннямі і пачуццямі. Галоўнае – заставацца Асобай, духоўна багатай, апантанай, няўрымслівай, але цэльнай і гарманічнай.

Паэзія М. Багдановіча – філасофска-канцэптуальная, яна перадае настрой паэта, прымушае задумацца над зместам і сэнсам чалавечага існавання. Чалавечы жыццё самакаштоўнае само па сабе, і маштабы гэтага жыцця вымяраюцца не шырынёй ахопу падзей – дзе быў, што ўбачыў, і нават не знешнімі справамі на карысць іншых, хоць гэта важна, але глыбінёй самога сябе.

Чалавек у свеце – вось змест паэзіі вялікага паэта. Свет – авансэна, “арэна”, аб’ект дзейнасці чалавека, якую ён ажыццяўляе ў адносінах да знешняга асяроддзя і з дапамогай Сусвету. Але і вялікі свет прад’яўляе свае прэтэнзіі да чалавека, таму ён павінен задумацца, а які ж свет у ім самім. Перш за ўсё чалавек павінен зразумець самога сябе, сваё прызначэнне, абавязаны разбірацца ў сваіх уласных прэтэнзіях – чалавек павінен пазнаць самога сябе.

Дзеянні і справы людскія даўно і карпатліва “занатоўваюць” летапісцы часу. Апостал усклікнуў: “Вы – свято свету! Хай жа свеціць святло ваша перад людзьмі!”. “Летапісец” – так называецца адзін з вершаў М. Багдановіча:

І спісваю усё ад слова да слова
 З даўнейшых граматак пра долю Магілёва.
 (“Летапісец”) [1, с. 65].

Для будучага працуюць перапісчыкі і летапісцы, каб не загінула памяць дзён мінулых, не парвалася сувязь часоў і пакаленняў: “І людзі зведаюць аб прадзедах сваіх”. Памяць аб нашых продках і мінулых днях жыве, пакуль раскрываюцца драўляныя ці ў падрапанай скуры кніжныя вокладкі, пакуль можна прачытаць старадаўні рукапіс, радкі, якія даносяць да нас спадзяванні, настроі, трывогі мінулых пакаленняў, з якімі, дзякуючы працы летапісцаў, аб’ядноўваюцца людзі новых дзён. Праца летапісцаў – удзячная, але і вельмі складаная. Нельга прапусціць галоўнае, варта заўважыць дробязі, тады для новага часу з’явіцца магчымасць даведацца “аб горы, радасцях”, аб іх “прыгодах”, “каму маліліся”, “чаго яны шукалі”, “дзе на глыбокім дне іх крыюць мора хвалі”. Паэт – таксама летапісец свайго часу. І ён павінен стаць узорам для верных у словы, у справе, у любові, у духу, у веры і ў чысціні душы. Такой з’яўляецца творчасць генія беларускага народа, які так рана завяршыў свой зямны апостальскі шлях.

Паэзія кахання ў Багдановіча – адна з самых яркіх, пранізлівых і прыгожых у беларускай літаратуры. Што ёсць прыгажосць? Посуд ці агонь, які ў ім блішчыць? Высокая паэзія кахання ў паэта сапраўды “зіхаціць”, “ззяе” ў вышыні. Такім з’яўляецца верш “Раманс” (“Зорка Венера ўзышла над зямлёю”). Верш чароўны, напоўнены хараством і прыгажосцю, велічнасцю чалавечых пачуццяў, асветленых праменем далёкай зоркі, той зоркі, дзе зліваюцца погляды закаханых, разлучаных далёкімі адлегласцямі адзін ад другога, той зоркі, незгасальнае святло якой

у душы і сэрцы кожнага з іх і дапамога хоць у думках, там, на небе, як і тут, на зямлі, заставацца неразлучнымі. Каханне Яго і Яе пачало разгарацца менавіта тады, калі “зорка Венера ўзышла”. Шчыmlівае радаснае ўзрушэнне душы прымушала закаханага юнака “ўглядацца ў неба начное і зорку шукаць”.

Зорка для закаханых – гэта арыенцір у Сусвеце. Але і яны самі, Яна і Ён, як зоркі. Іх каханне свеціць людзям, сагравае іх сэрцы. Дорыць надзею на шчасце. Дзе б ні быў “у расстанні” лірычны герой, ён, несумненна, чакае ўзыходу на неба самай яркай і самай прыгожай зоркі Венеры: “Кожную ночку на зорку дзівіцца // Буду ў далёкім краю”.

Паэт услаўляе гармонію свету, пачуццё кахання, сяброўства, радасць ад яднання душ і сэрцаў:

Глянь іншы раз на яе, – у расстанні
Там з ёй зліём мы пагляды свае...
Каб хоць на міг уваскрэсла каханне,
Глянь іншы раз на яе...
(“Раманс”) [1, с. 56].

Глыбокія пачуцці – высокая паэзія. Такая паэзія шмат дае душы, воку, сэрцу, розуму, дапамагае шырэй і вышэй глянуць вакол сябе і зазірнуць глыбока ў сябе. Прырода, Сусвет, Зямля, Неба акаляюць чалавека, магутныя цудоўныя і вечныя стыхіі, як і Каханне, як і сам Чалавек. У неба ўзіраецца паэт і ў вершы “Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы”. Тут апавядаецца пра аднасць народаў, людскую дабрыню і спагаду, блізкасць душ. Паэт задаецца пытаннем, навошта “сваркі і звадкі”, “боль і горыч”, калі чалавецтва “разам” імчыць “да зор”. Верлібр створаны ў 1915 г., ён заклаў асновы свабоднага верша ў беларускай паэзіі.

Аб ролі мастака і мастацтва ў жыцці працоўнага людю, аб магутнай сіле песні, слова, мастацкай літаратуры напісана апавяданне “Апокрыф”. Створана яно наступным чынам. Аўтар выкарыстоўвае прыём “падмены”. Быццам бы ўсё, што напісана, гэта выпадкова знойдзены біблейскі рукапіс Хрыста, які сышоў на зямлю, вандраваў са святымі Пятром і Юрыем “па Міншчыне”, “па Вілейшчыне”, “па Магілёўшчыне” і па “Задзвінскай зямлі”. Блукаў з адзінай мэтай – распытаць у людзей, ці патрэбна ім мастацтва, музыка, слова, песня, прыгажосць? Аўтар заключае: песня патрэбна народу і ў горы, і ў радасці, і ў цяжкай працы, і ў час народзінаў, і ў час адпявання: “Штодзённымі клопатамі поўна людское жыццё”. Але і душа песні просіць. “Жыва яшчэ душа ў народзе гэтым”, – кажа дакумент вуснамі міфічнага Хрыста. Хрыстос звяртае ўвагу, што краса чалавеку таксама патрэбна, як “васількі ў жыце”. Жыта дае хлеб, а васілёк радуе вока, цешыць сэрца. Сінь васількоў перадаецца вачам вяскоўцаў. Песня, мастацтва – сведчанне духоўнай сілы народа. Мастацтва ўзвышае душу, робіць “чалавека чалавекам увогуле” (А. Лойка). Паэт не ідэалізуе мастацтва. Разам з пасеяным жытам, урадлівымі каласамі хлеба чалавеку заўсёды патрэбна будзе песня, прыгажосць як выяўленне праўды і паўнаты жыцця, як апраўданне існавання на дарагой сэрцу зямліцы. Толькі людзі часам “затоптваюць” краскі зямлі беларускай. Ці ж такое мажліва? У стылізавана-біблейскай форме аўтар дае філасофскае тлумачэнне значэння мастацтва для чалавека.

“Рукапіс гэты адшукаў Максім Багдановіч”, – такую даведку ў канцы твора аўтар, адрасуючы чытачоў да таго часу, “калі скончылася сем тысяч год ад стварэння свету” і “Хрыстос зноў узышоў на зямлю”. Але твор скіраваны ў сённяшні дзень. “Ад Максіма Кніжніка пачатак...” – кажа творца. Таму ён сябе і сваю паэзію не аддзяляе ад народа. Паэзія – прыгажосць свету – убірае і цудоўны сэнс чалавечага быцця.

Як прэзаік М. Багдановіч вядомы па творах “Апокрыф”, “Шаман”, “Марына”, “Гарадок”, “Вясной”.

М. Багдановіч актыўна выступаў як публіцыст, імкнучыся сцвердзіць словам ідэі беларускага нацыянальнага адраджэння, узнімаючы вострыя пытанні гісторыі, культуры, літаратуры ў сваіх артыкулах, рэцэнзіях (“Белорусское возрождение”, “Новая интеллигенция”, “Белорусы” і інш.).

Высокая эрудыцыя праявілася ў перакладах М. Багдановіча як з моў блізкіх – беларускай, рускай, украінскай, так і з моў, больш далёкіх ад роднай. Вядомыя песні-наследаванні, якія давалі мажлівасць паэту нібыта гаварыць “на іншы лад” – “пераўвасабляцца ў чужую нацыянальнасць” (А. Лойка). Песні рускія, украінскія, скандынаўскія, сербскія, іспанскія, японскія, персідскія – выдатныя ўзоры мастацкага перакладу.

М. Багдановіч – паэт амаль цалкам хрэстаматыйны. Усё, што створана аўтарам, зачароўвае гармоніяй і характам зместу, лёгка запамінаецца. Гэта адзін з самых любімых чытачом паэтаў. Даследчык А. Лойка адзначаў: “Здзіўляе іншае: праэнт хрэстаматыйных вершаў з агульнай колькасцю напісанага... У Пушкіна – хрэстаматыйных лічыцца чатыры дзесяткі. Столькі ж у Янкі Купалы... не менш у Максіма Багдановіча, хоць найменш ім напісана” [2].

Творы М. Багдановіча нязменна ўваходзяць ва ўсе праграмы пры вывучэнні гісторыі беларускай літаратуры. Але галоўнае тое, што яго паэзія нясе ў сабе агульначалавечы змест.

Паэт, будучы пачынальнікам новых жанравых форм у нашай паэзіі, у адным са сваіх вершаў-верлібраў пісаў:

Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы
У ціхую сінюю ноч
І сказаць:
“Бачыце гэтыя буйныя зоркі,
Ясныя зоркі Геркулеса?
Да іх ляціць наша сонца,
І нясецца да сонца зямля.
Хто мы такія?
Толькі падарожныя, – папутнікі сярод нябёс.
Й нашто ж на зямлі
Сваркі і звадкі, боль і горыч,
Калі ўсе мы разам ляцім
Да зор?”

(“Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы...”) [1, с. 236].

Верш – праграмны, ён заслугоўвае, каб прывесці яго цалкам. Твор абагульняючага характару. Ён звернуты да ўсіх нас, хто жыве пад небам на зямлі, з пытаннем-дакорам: “Якія мы?”

Высновы. Беларусь сёння – незалежная краіна. Народ дачакаўся “светлага, яснага дня”, як і прарочыў Максім Багдановіч. Але ці гатовы мы да яго? Як будзем жыць далей? Што будзе з намі? Звернемся да твораў М. Багдановіча. Няхай ён зробіць нас больш мудрымі і яго геніяльная творчасць аб’яднае нас.

Адгадка ягонаў “загадкі” крыецца ў кожным з нас. Усведамленне сябе як асобы ў вольным грамадстве прыходзіць разам з разуменнем сваіх паэтаў, нашых сапраўдных духоўных настаўнікаў, разам са святам у сэрцах і душах, з адчуваннем далучанасці да спраў продкаў і нашых слаўных сыноў Бацькаўшчыны, чые таленавітыя радкі жывяць і падтрымліваюць нашу духоўнасць. Максім Багдановіч з’яўляецца для кожнага з нас такім духоўным настаўнікам.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Багдановіч, М. Збор твораў: у 2 т. Т. 1: Вершы, паэмы, пераклады / М. Багдановіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1968.
2. Лойка, А. Максім Багдановіч / А. Лойка. – Мінск: Навука і тэхніка, 1966. – 324 с.
3. Максімовіч, В. А. Літаратурны канон у паэтычнай спадчыне Максіма Багдановіча: генеалогія, рэцэпцыя, семіёзіс / В. А. Максімовіч // Вест. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – 2020. – Т. 65, № 4. – С. 476–485.

References

1. Bahdanovich M. *Collection of works: in 2 vols.* Vol. 1: Poems, poems, translations. Minsk, Navuka i tehnika Publ., 1968 (in Belarusian).
2. Loika A. *Maksim Bogdanovich*. Minsk, Navuka i tehnika Publ., 1966. 335 p. (in Belarusian).
3. Maksimovich V. A. Literary canon in Maksim Bogdanovich’s poetic heritage: genealogy, reception, semiosis. *Vesti Natsyonal’nai akademii navuk Belarusi. Seriya humanitarnykh navuk = Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus. Humanitarian Series*, 2020, vol. 65, no. 4, pp. 476–485 (in Belarusian). <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2020-65-4-476-485>

Информация об авторе

Наумович Владимир Александрович – кандидат филологических наук, доцент кафедры белорусского языка и литературы. Минский государственный лингвистический университет (ул. Захарова, 21, 220030, Минск, Республика Беларусь). E-mail: swat43@tut.by

Information about the author

Vladimir A. Naumovich – Ph. D. (Philol.), Associate Professor of the Department of Belarusian Language and Literature. Minsk State Linguistic University (21 Zakharov Str., Minsk 220030, Belarus). E-mail: swat43@tut.by